

SILVESTER LAVRÍK
Posledná

barónka

Handwritten text in cursive script, partially obscured.

Handwritten text in cursive script, partially obscured.

Handwritten text in cursive script, partially obscured.

Handwritten text in cursive script, partially obscured.

Handwritten text in cursive script, partially obscured.

Handwritten text in cursive script, partially obscured.

Handwritten text in cursive script, partially obscured.

Handwritten text on the left margin of the top-left photo.

Handwritten text on the right margin of the top-left photo.

Handwritten text below the top-left photo.

Handwritten text below the top-left photo.

Handwritten text on the right margin of the hallway photo.

Handwritten text on the right margin of the hallway photo.

Handwritten text on the right margin of the lawn photo.

Handwritten text on the left margin of the water photo.

Handwritten text below the water photo.

Handwritten text on the left margin of the bottom-left page.

Handwritten text on the right margin of the bottom-right photo.

Dixit

IRON
LIBRI

u. fond
na podporu
umenia

Napísanie a vydanie tejto knihy bolo podporené
z verejných zdrojov Slovenskej republiky prostredníctvom
Fondu na podporu umenia.

Kniha vznikla v spolupráci
so Slovenskou národnou galériou.

Slovenská
národná
galéria

© Silvester Lavřík, 2019
Vydavateľstvo Dixit, s.r.o. a IRON LIBRI s.r.o. 2019

Handwritten text is visible in the background, including the name 'Gene Marie' written in cursive across the bottom of the photograph. There are also faint, illegible handwritten notes in the upper corners of the page.

Posledná
k. & k.
barónka

Zipser Landbuch
Šlauka Probiera

dokuromán

Sestry Babu a Pimi s domácou učiteľkou a pestúňkou

Dieťa učíme čítať, aby sa ďalej samo učilo čítaním, povedala mi Barónka na konci našej prvej spoločnej lekcie tak vážne, až vo mne myklo. Po prvý raz v mojom krátkom a rozháranom živote hovoril so mnou dospelý ako s plnohodnotným človekom. Od tej chvíle sa pre desaťročné dieťa tá stará drobná žena stala meradlom všetkých vecí. Hlavne tých nedosiahnuteľných.

Dox, žrebec pod sedlo i do záprahu

PAPIRKERESKEDÉS

NYOMDA

Granátos-u. 20.

Vlci

Budapest, kerepesi-ut 16. sz.

Babu sa strácala v kúdoloch zvířeného prašanu.

Velebné ticho narušovalo len dychčanie a fŕkanie cválajúceho koňa. Zo široko roztvorených nozdier sa mu parilo. Bálint na jeho chrbte ho trochu miatol. Viedol ho síce rukou skúseného jazdca, no zvyčajne na ňom jazdila Babu. Občas trocha pojašená, ale bola to jeho pani. Ona ho rozmaznávala, on ju chránil. Dox, ty si moja jediná skutočná láska, pošepala mu kedysi. Tentoraz sa viezla za ním. Dlhé opraty boli pripnuté z oboch strán k sedlu. Zvyčajne ich používali na vyklusávanie v kruhu. Nič lepšieho nemám, pokrčil Barónkin štolba ramenami. Inštruktorovi zimných športov sa nepozdávali. V Nórsku sa za koňmi jazdí na lyžiach bežne. Dokonca bez jazdca. Lenže na to treba tréning a primeranú výbavu. Ťažný remeň potrebuje mať lyžiar opásaný okolo drieku. Nie napevno, lebo čo keby padol a bolo by sa treba urýchlene odopnúť? Nič na tom nie je, trvala Barónka na svojom. Keď sa udržím na lyžiach pri zjazde z kopca, toto zvládnem hravo, usmiala sa nedočkavosťou pri tej predstave. Bálint si na Doxa sadne a ja sa budem starať len o to, aby ma nestratili. Babu mala rýchlosť a pohyb jednoducho rada.

Sneh sa jagal a svietil, až to bodalo oči. V údolí Popradu ležalo ticho, aké vie byť len za mrazivých zimných rán prežiarovaných nízkym slnkom. Vtáci, ak po kruto chladnej noci ostali nažive, sedeli schúlení v pazuchách konárov. Dokonca aj havrany v parku kaštieľa stíchli, zobáky pod krídlom. Kam oko dovidelo, jedinou známkou života bola trojica ticho sa presúvajúca snehovou pláňou. Je šikovní, musel uznať Andriš a napravil si remeň pušky. Pri výstupe úzkym dubovým schodiskom mu trocha zavádzala. Načo som si ju vôbec bral? napadlo mu. Oveľa viac než horárom sa

cítil byť športovcom. Hlavne odvtedy, čo ho najal barón Czóbel, aby naučil jeho tri deti lyžovať. Nechápal, prečo z plánovaného lyžiarskeho výletu do Tatranskej Polianky zrazu nič nie je. Vstával pred svitaním, aby prešliapal svah. V noci mrzlo, sneh bol prašný, nebola to ľahká robota. O deviatej bol však pripravený, preteky sa mohli začať. Keď ho zavolali k telefónu, práve si v kuchyni sanatória doktora Guhra dával neskoré raňajky. Slaninu dusenú na cibuli a čiernu kávu zahustenú výpekcom z tej dobroty. K tomu biely chlieb. Odkedy začalo byť v Budapešti a Viedni v móde jazdiť do Tatier, jedával ako pán. Na raňajky biely chlieb, k večeri víno. Boli to tvrdo zarobené peniaze. Nikto si nevie predstaviť, koľkokrát si musí robotný človek zahryznúť do jazyka, keď sa pohybuje medzi pánmi. Pestigyerekek hovoril sezónnym hosťom personál poza ich chrbty.

Nápad s lyžovaním za koňom sa nepáčil ani Bálintovi. Napriek tomu, že s ním prišla slečna a pre tú by urobil čokoľvek. Ale ani on, ani Andriš neboli v postavení, že by komukoľvek z kaštiela mohli klásť všetečné otázky. A to aj napriek tomu, že mladá barónka Czóbelová hovorila s nimi nezvyčajne... srdečne. Hej, srdečne, usmial sa Andriš sám pre seba. Ten úsmev mal v sebe niečo dôverné. Aspoň Bálint to tak videl. Nerád videl. Nenechal si to pre seba a ten, komu sa s tým zdôveril, urobil to isté. Keď sa ho teda Andriš počas fašiangovej oslavy, usporiadanej domácim pánom v jedálni kaštiela určenej pre personál, opýtal, ako to s tou dôvernosťou myslel, odpoveďou mu bolo iba myknutie plecom. Odtrhli ich od seba až keď mali obaja krvavé obličaje. Jag ňeznaš pic, ňepi, poradil im ktosi zo starších čeladníkov u Czóbelovcov. Jediným šťastím oboch kohútov bolo, že domáci pán sa o incidente nedozvedel. Nebol pacifista, ale roztržky medzi personálom neznášal. Bol presvedčený, že drobné šarvátky prostého ľudu, navyše pre hlúposti a v opitosti, škodia politike Viedne temer tak ako hlúposť politikov obsmrdajúcich okolo cisárskeho trónu.

Chcem byť pre každého z vás spravodlivým a milujúcim domácim pánom, povedal na záver svojho novoročného príhovoru čeladníkom a prizvaným hosťom zabezpečujúcim chod kaštiela.

Za to žiadam príkladnú prácu, čestné vystupovanie a nestrpím žiadne konanie, ktoré by v očiach verejnosti poškodzovalo záujmy monarchie, Uhorska a nášho vrelomilovaného podtatranského kraja. Vivat! Prosit! Egészségünkre! Do dna! dodal po malom zaváhaní, lebo miestnym nárečím často nehovoril. Odmenou mu bolo spokojné bručanie od najvzdialenejšieho konca stola. Zaprel sa teda a obsah svojho pohára vypil na jeden dúšok. Následnú uštipačnú grimasu sa pokúsil skryť. Okrem iného preto, lebo jemu sa zvyk nalievať si doplna a piť až do dna zdal byť un petit devasteé.

Inštruktor lyžovania nebol v kaštieli zamestnaný.

Napriek tomu ho tam bolo možné vídavať temer denne. Najmä v zime. Pimi, Babu a Fina, dve dcéry a syna Czóbelovcov, za ich športovými záľubami zvyčajne vozieval Bálint. Hlavne však Margitu. Doma jej hovorili Babu, a hoci milovala kone a maľovanie, od istého času sa stali jej veľkou záľubou sánkovanie, jazda na boboch a predovšetkým lyžovanie. Venovali sa im v tatranských sanatóriách, hlavne u doktora Sontagha a doktora Guhra. Od kaštieľa boli vzdialené tak dve-tri hodiny jazdy a apuka vylučoval predstavu, žeby jeho deti mali jazdiť verejným omnibusom. Bálint teda priahal do saní kone, pre ktoré bolo aj bez tohto vozenia práce dost.

Babu občas trvala na tom, že to zvládne aj bez neho. Práve kvôli tomu sa domáci milostivým okom pozerali na Andrišovu ochotu robiť jej okrem športového inštruktora aj kočiša a hájnika. Bálint videl rozmary slečny Margity inak, no ak chcel ostať Barónkiným učiteľom jazdy na koni, musel sa zmieriť s tým, že domáci pán ho bude poverovať aj inou prácou. Bolo jej stále viac. Voziť bolo treba aj hostí zo stanice v Kežmarku, aj domácich na početné vzájomné návštevy po kaštieloch a kúriách roztrúsených od Košíc po Liptovský Svätý Mikuláš či dokonca na Oravu. Vozievať ich bolo treba len na železničnú stanicu do Popradu, ale aj tak. Keby chcel byť k sebe úprimný, musel by si priznať, že jeho postavenie sa od postavenia panského kočiša odlišovalo čoraz menej.

V zime sú dni krátke a mladá Margita i jej sestra sa zo športovania na tatranských svahoch, upravených pre potreby lyžiarov

či sánkarov, opakovane vracali potme. Okrem fujavíc a svoriek vlkov ich bezpečný návrat domov mohli narušiť aj pašeráci. Najmä tí z poľskej strany na domáce pomery nič nedbali, a kto im skrížil cestu, mohol aj dobre nedopadnúť. Práve kvôli tomu barón trval na tom, aby Andriš svoju prácu vykonával s puškou na ramene, keď je už horárom s licenciou na lov dravcov. Okrem toho sa javil ako dobre vychovaný a za služby navyše jeho zamestnávateľ, knieža Hohenlohe, nepýtal neprimerane veľa. Vlastne si za to nepýtal nič, iba barónovu súčinnosť pri hlasovaní o zákonoch v prospech rodného kraja v uhorskom parlamente.

Andriš toho slnečného mrazivého rána sledoval, ako sa jeho zverenkyňa darí, opretý o drevené zábradlie zvonice. Stála oproti vjazdu do kaštiela a bol z nej dobrý výhľad na všetky strany. Tatranské končiare na pozadí zasnežených lúk dodávali výjavu až zadúšavo vznešený pocit. Kôň, jazdec a lyžiarka sa na ich pozadí mihali ako bábky z rozprávky o Gerde a Ladovej kráľovnej. Videl ju na nórskom kráľovskom dvore. Hrali ju pri príležitosti návštevy kniežata Hohenlohe. Andriš, syn kováča z neďalekej dediny, sa kniežacej výpravy zúčastnil len vďaka tomu, že ho majiteľ rozľahlých tatranských lesov na odporúčanie miestneho učiteľa vybral medzi svojich horárov. Ani nie dva roky nato ho vzal so sebou do Kristiansandu, aby sa naučil jazdiť na lyžiach. A potom to naučíš ostatných, zodvihol ukazovák vysoko. Aby sa vedeli šlizgac aspoň tak, ako kedysi jazdil lekárnik Cornidesz, zdôrazňoval.

Margita Czóbelová bola ten prípad, keď žiak rýchlo dosiahol úroveň učiteľa.

Andriš prižmúril oči, aby v ostrom rannom slnku, znáso-benom trblietajúcim sa snehom, dobre videl. Aj sa trochu zahanbil, keď si spomenul, že už-už mal na jazyku, že Barónke navrhne, aby za Doxa zapriahli sánky... Som slečinka z Pešti? alebo nejako podobne by mu odsekla. A zablýskala očami. Za necelú hodinu, čo ubehla od chvíle, keď s Bálintom vyrazili na jazdu po lúkach a poliach v okolí strážskeho kaštiela, sa z nej stala lyžiarka, ktorá by sa pokojne vyrovnala hociktorému k. & k. horskému strelcovi... Bálint, tam nie! zvolal zrazu Andriš. Na tú vzdialenosť ho ani Babu, ani Bálint počuť nemohli. Zvrtol sa a s dupotom sa rozbehol dolu dubovými schodmi zvonice.

Zabijem ho! hučalo Andrišovi v ušiach spolu so spenenou krvou po celý čas, kým bežal hlbokým snehom. Tam znamenalo k rieke. Andrej hneď vedel, že to nie je dobrý nápad. Rieka bola zamrznutá už od svätého Martina, ľad bol hrubý, pokojne by uniesol koňa aj s jazdcom. Lenže udržať na ľade vylízanom severákom ako obločná tabla lyže pohromade, to by bolo aj nad možnosťou oveľa skúsenejšieho lyžiara, než bola Margita. V hlbokom snehu sa sily Andrišovi míňali rýchlo. Vedomie, že to bude on, kto bude musieť barónovi vysvetľovať, čo sa vlastne stalo, ho privádzalo do zúrivosti. Neskriví sa im ani vlas na hlave, musel Andriš sľúbiť, keď ho István Czóbel, ktorý zo všetkých športov uznával iba biliard, zavolať, aby s ním dohodol podmienky športovania svojich detí. Andriš si bol istý, že pri dodržiavaní všetkých pravidiel sa nič nemôže stať. Teraz nevedel, čo s jeho žiačkou je. To, že nikde na horizonte nevidel

živej duše, neveštilo nič dobrého. Andrišove najtemnejšie predstavy sčerneli ešte viac vo chvíli, keď sa spoza medze oddelujúcej roľu od pasienkov proti nemu vyrútil Dox. Bez jazdca. Od papule mu ffkala pena, v snehu za ním ostávali krvavé stopy. Na Andrišovo volanie vôbec nereagoval. Vzápätí vysvitlo prečo. Vlci. Bolo ich päť. Dvaja z nich sa od snehu odrážali iba zadnými labami. Viseli žrebcovi zahryznutí do slabín. Andriš prudko zastal. Strhol pušku z ramena. Upokoj sa, rozkázal si a zadržal dych.

Barónku zabalil do svojho krátkeho kožušeka. Veľmi to nepomohlo. Margitin skrz-naskrz premočený lyžiarsky odev tuhol rýchlo. Mráz, napriek tomu, že sa blížila jedenásta hodina, vôbec nepoľavoval. Andriš si vyhlíadol návršie lemujúce rieku, jeho náveternú stranu, no aj tak sa boril snehom po kolená. Bálint bežal po ľade. Šmýkal sa, padal, znova vstával. Andrišovi sa bežať nedalo. Nevládne telo v jeho náručí bolo napriek svojej útlosti každým krokom ťažšie. Ešte je to ďaleko? sotva zrozumiteľne zašepkala. Už tam budeme. Kde je Bálint? Bežal po pomoc. Zatvorila oči, hlava jej ovisla a oťažela ešte viac.

Otecko považuje za nerozum takto hazardovať,

povedala matka. Bolo ešte len po raňajkách a Babu už mala lyžiarske topánky obuté. Pimi a Fin ešte ani len z postelí nevyliezli. Hazardovať?!

Hazardovať. Nejde o športovú stránku veci. Treba pamätať na budúcnosť.

Nikto nebude mať záujem o skompromitovanú partiu, zastarel sa apuka odvedľa.

Margita do tej chvíle o otcovej prítomnosti nevedela. O tomto čase si vo fajčiarskom salóne pri okne čítaval svoje obľúbené Frankfurter Zeitung.

Sú to nezodpovední bludári. Utopisti bez kúska zodpovednosti. Celé to ich nadšenie pre šport... škoda reči!

Barón István Czóbel ukončil svoj nezvyčajne angažovaný vstup do výchovy dospievajúcej dcéry ráznym odchodom z miestnosti. Vo vzduchu po ňom ostala vôňa cigár a oblak začudovania. Veľký a ťažký. Nič im nie je sväté, ozývalo sa pod päťstoročnými klenbami ako vzdalujúce sa hrmenie. Nakoniec vysvitne, že k blúzneniu o rovnosti pre každého a republikánskym utópiám o vláde ľudu nemajú ani tak ďaleko ako panslávski anarchisti k blúzneniu o spásе prichádzajúcej z Peterburgu. Akoby ruských cárov niekedy zaujímalo aj niečo iné než prístup k moru a súťaženie s britským impériom! Babu sa bezradne pozrela na lyžiarske topánky na svojich nohách. Vzápätí pohľad preniesla na matku. Veď aj tu si môžeš pekne zašportovať, ukázala neurčito smerom k parku. Snehu je tu predsa dosť. Mala pravdu. Ibaže matkina predstava o športovaní sa celkom neprekrývala s dcérinou. Matka si pod pojmom